

กรมป่าไม้

พระราชพิธีวันงดสูบบุหรี่โลก ๑๑๑ ปี กรมป่าไม้

พระราชพิธีวันงดสูบบุหรี่โลก
๑๑๑ ปี กรมป่าไม้

กรมป่าไม้ ๖๑ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. ๑๐๙๐๐

www.forest.go.th

คำนำ

“ป่าไม้” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่มวลมนุษยชาติ ช่วยควบคุมให้สภาพดินฟ้าอากาศอยู่ในสภาพปกติ เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่า อีกทั้งยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์ได้บริโภคใช้สอย ได้ประกอบอาชีพด้านการทำไม้ เก็บหาของป่า การอุตสาหกรรมไม้ และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่ใช้วัตถุดิบจากไม้ และของป่า แต่ในสภาพปัจจุบันมีปัจจัยต่างๆ ผลักดันให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำการเกษตร ลักลอบตัดไม้ป้อนโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีการตัดต้นไม้ และบุกรุกพื้นที่ป่าโดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จนป่าไม้มีเนื้อที่ลดลงตามลำดับ และบางแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความสนพระราชนิเวศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ดิน น้ำ และป่าไม้ ดังพระบรมราชาโชวาทแก่คณะกรรมการสโมสโรอนส์สากลภาค ๓๑๐ (ประเทศไทยและประเทศลาว) ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ความว่า “...ก็อาจจะมีความเข้าใจว่าทำไมถึงสนใจ และบางคนไม่เข้าใจว่าทำไมฉันสนใจเรื่องชลประทาน หรือเรื่องป่าไม้ จำได้เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่งซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้วสอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่าภูเขาต้องมีป่าไม้อย่างนั้น เม็ดฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไป ทำให้เสียหาย ดินหมดจากภูเขา เพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้ เรื่องการอนุรักษ์ดิน และเป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อนตลอดตั้งแต่ดินบนภูเขาจะหมดไป กระทั่งการที่จะมีตะกอนลงมาในเขื่อน มีตะกอนลงมาในแม่น้ำ ทำให้น้ำท่วม นี่นะเรียนมาตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ...”

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงมุ่งเน้นการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าไม้เป็นแนวทางหลักในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ด้วยทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วมฉับพลัน และการพังทลายของดินอย่างรุนแรง จึงทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาป่าให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ดังเดิม ด้วยทรงเล็งเห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำ จึงทรงเน้นการอนุรักษ์และพัฒนาป่าต้นน้ำเป็นพิเศษ ซึ่งจากแนวพระราชดำริของพระองค์ได้ก่อให้เกิดโครงการพัฒนาและบำรุงป่าไม้เป็นจำนวนมากมาทั่วประเทศ

กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานที่น้อมนำพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศ ซึ่งจะตระหนักถึงเป้าหมายและวิธีการตามแนวพระราชดำรินี้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่และประโยชน์สุขของราษฎร เริ่มตั้งแต่การพิจารณาปัจจัยแวดล้อม และสภาพปัญหาของทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ จากพื้นที่ต้นน้ำไปจนกระทั่งถึงปลายน้ำ โดยในวาระครบรอบ ๑๑๙ ปี ของกรมป่าไม้จึงได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับการพัฒนางานด้านป่าไม้ขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วยแนวพระราชดำริกับงานด้านการป่าไม้ หลักการทรงงาน ต้นไม้ทรงปลูกและการปฏิบัติงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในส่วนของกรมป่าไม้ ซึ่งการจัดทำหนังสือในลักษณะและรูปแบบนี้ เป็นการจัดทำครั้งแรก ภายในระยะเวลาที่จำกัด จึงอาจจะมีข้อมูลที่คลาดเคลื่อนและตกหล่นได้บ้าง ดังนั้น หากท่านใดพบข้อผิดพลาดขอได้โปรดแจ้งให้กรมป่าไม้ทราบ เพื่อในอนาคตหากมีการแก้ไขปรับปรุงจะได้ดำเนินการให้ครบถ้วนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณะทำงานจัดทำฐานข้อมูลด้านพระราชดำริกับงานด้านป่าไม้

สิงหาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑	
แนวพระราชดำริด้านการป่าไม้	๑
บทที่ ๒	
หลักการทรงงาน	๑๕
บทที่ ๓	
ต้นไม้ทรงปลูก	๒๓
บทที่ ๔	
ความเป็นมาโครงการพระราชดำริด้านป่าไม้	๔๖
บรรณานุกรม	๕๐
ภาคผนวก	๕๑

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ

เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓

บทที่ ๑

แนวพระราชดำริด้านการป่าไม้

แนวคิดและทฤษฎี การพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากสถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยที่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วตามแรงหนุนเนื่องของประชากรที่เพิ่มขึ้น ผสมกับพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งค้าขาย โดยมีทรัพยากรป่าไม้เป็นต้นทุนสำคัญเชิงพาณิชย์ นำมาใช้เป็นปัจจัยในการผลิต ทั้งในรูปของวัตถุดิบและที่ดิน การถ่นเข่นนี้ก่อให้เกิดภาวะความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเนื่องจากป่าต้นน้ำถูกบุกรุกทำลาย เมื่อยามน้ำหลากก็เกิดน้ำท่วมฉับพลันและมีการพังทลายของดินอย่างรุนแรง จนเป็นปัญหาต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร กลายเป็นทุกขร้อนของแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวยิ่งนัก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงห่วงใยเป็นอย่างมาก ตั้งแต่เริ่มเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นต้นมา

ในการพัฒนาด้านป่าไม้ให้ประสบความสำเร็จ ต้องยึดหลักที่สำคัญคือการปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชนเสียก่อน ตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ณ หน่วยงานพัฒนาดันน้ำทุ่งจ้อ

“...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้ว คนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

การที่ทรงเห็นความสำคัญของปัญหาป่าเสื่อมโทรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อนานาปัญหาอื่น ๆ โดยเฉพาะแต่ปัญหาเรื่องดิน เรื่องน้ำเท่านั้น หากโยงใยถึงปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง คุณธรรมและระบบนิเวศ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้แนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหাপ่า มิได้เป็นกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างโดดๆ หากแต่รวมเอางานพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าไปทำงานร่วมกันในพื้นที่อย่างประสานสัมพันธ์

ทรงเน้นให้มีการปลูกต้นไม้ ๓ ชนิด ที่แตกต่างกัน คือไม้ผล ไม้โตเร็ว และไม้เศรษฐกิจ เพื่อจะทำให้เกิดป่าไม้แบบผสมผสานและสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและชุมชน

แนวพระราชดำริด้านการป่าไม้ จำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะงาน ได้ดังนี้

๑. การอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม
๒. การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่า
๓. การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน

๑. การอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม

ในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ พระองค์ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงตระหนักถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงประโยชน์ต่อกันและกัน หากทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดถูกรบกวน ก็จะส่งผลกระทบทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติเสียหายตามไปด้วย ดังนั้น จึงพระราชทานแนวพระราชดำริในการจัดการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

๑.๑ การรักษาป่าต้นน้ำ เป็นหลักการขั้นพื้นฐานแห่งแนวพระราชดำริในการ อนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม คือ เมื่อมีป่าก็จะมีน้ำ มีดินอันอุดม มีความชุ่มชื้นของ อากาศ และเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของคน ถึงแม้การรักษาป่าต้นน้ำลำธารจะมีวัตถุประสงค์ปลายทางสำคัญอยู่ที่ การเกื้อกูลการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า แต่ป่าต้นน้ำคือบริเวณพื้นที่ซึ่งพึงรักษาให้อยู่อย่างปลอดภัยจากการรบกวน หรือเสี่ยงต่อความเสียหายใดๆ โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากคน

๑.๒ การจัดการเรื่องน้ำและการสร้างความชุ่มชื้นในบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ ทรงให้ความสำคัญต่อการจัดการเรื่องน้ำเป็นอย่างยิ่ง เพราะน้ำเป็นปัจจัยหลักในการรักษาและฟื้นฟูสภาพป่า รวมทั้งการปลูกป่าหลักในการสร้างแหล่งเก็บน้ำเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำตามแนวพระราชดำริ คือ การกักเก็บน้ำไว้บนที่สูงให้มากที่สุด แล้วจ่ายปันลดหลั่นลงมาโดยพยายามกักเก็บน้ำไว้ในดินให้มากที่สุด ทำให้ปริมาณน้ำดีขึ้น คุณภาพน้ำดีขึ้น และการไหลของน้ำดีขึ้น ควบคุมและจัดการสภาวะการไหลของน้ำให้สม่ำเสมอ

๑.๓ การจ่ายปันน้ำ เมื่อมีแหล่งกักเก็บน้ำแล้วงานต่อเนื่องคือ การจ่ายปันน้ำ เพื่อแผ่ขยายความชุ่มชื้นแก่สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเพาะปลูก โดยการทำท่อส่งและลำเหมืองซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นการใช้วัสดุในพื้นที่ที่หาง่ายและประหยัดเป็นหลัก การแผ่ขยายพื้นที่จ่ายปันน้ำโดยท่อส่งและลำเหมืองนี้ ยังช่วยทำหน้าที่ “เก็บน้ำไว้ในดิน” ให้ครอบคลุมบริเวณกว้างขวางออกไปด้วย

๑.๔ การรักษาป่าชายเลน นอกจากมีพระราชดำริให้อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร และพื้นที่ป่าบกโดยทั่วไปแล้ว ยังทรงมีสายพระเนตรยาวไกลไปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในป่าชายเลนของประเทศอีกด้วย

๒. การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริที่เป็นแนวคิด และวิธีการซึ่งจำแนกออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

๒.๑ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

“...ไม่ต้องไปปลูกสักต้นเดียว คือว่าการปลูกป่านี้นี้สำคัญอยู่ที่ปล่อยให้เขาขึ้นได้ คืออย่าไปตอแยต้นไม้ อย่าไปรังแกต้นไม้ เพียงแต่ว่าคุ้มครองเขาหน่อย เขาขึ้นเอง...”

พระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗

ได้ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริของการ “ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ด้วยวิธีการ ๓ วิธี คือ

๑) “...ถ้าเลือกได้ทีที่ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลยป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องไปปลูก เลยสักต้นเดียว...”

๒) “...ไม่ไปรังแกป่าหรือตอแยต้นไม้เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองได้เท่านั้น...”

๓) “...ในสภาพป่าเต็งรังป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะตอไม้ ก็จะแตกกิ่งออกมาอีกถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้...”

๒.๒ การปลูกป่าในที่สูง ได้ทรงแนะนำวิธีการ ไว้ดังนี้

“...ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลายปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝัก ออกเมล็ด ก็จะลอยตกลงมา แล้วงอกเองในที่ต่ำต่อไปเป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ การปลูกป่าทดแทนจะต้องรีบปลูกต้นไม้คลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อ ให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไป...”

๒.๓ การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร หรือ การปลูกป่าธรรมชาติทรงแนะแนวทางปฏิบัติว่า

๑) ปลูกต้นไม้ที่ขึ้นอยู่เดิม คือ “...ศึกษาดูก่อนว่าพืชพันธุ์ไม้ดั้งเดิมมีอะไรบ้างแล้วปลูกแซมตามรายการชนิดต้นไม้ที่ศึกษามาได้...”

๒) งดปลูกไม้ผืนแตกจากถิ่นเดิม คือ “...ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมต่างพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาปลูก โดยยังไม่ได้ศึกษาอย่างแน่ชัดเสียก่อน...”

๒.๔ การปลูกทดแทน

ในขณะนี้ประเทศไทยเรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ ประเมินการได้เพียง ๘๐ ล้านไร่เท่านั้น หากจะเพิ่มเนื้อที่ป่าไม้ให้ได้ประมาณร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศแล้ว คนไทยจะต้องช่วยกันปลูกป่าถึง ๔๘ ล้านไร่ โดยใช้กล้าไม้ปลูกไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้านต้น ใช้เวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะเพิ่มป่าไม้ได้ครบเป้าหมายที่กำหนดไว้ การปลูกป่าทดแทนจึงเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานมรรควิธีในการปลูกป่าทดแทน เพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดินด้วย วิธีทางแบบผสมผสานกันในเชิงปฏิบัติดังพระราชดำริ ความตอนหนึ่งว่า

“การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมีแผนโดยการดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาชาวเขา ในการนี้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน และฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำ และพัฒนาอาชีพได้อย่างถูกต้อง”

๑) การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา “...การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา จะต้องปลูกต้นไม้หลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ประโยชน์เนกประสงค์ คือ มีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้าง และไม้สำหรับทำฟืน ซึ่งราษฎรจำเป็นต้องใช้ ซึ่งเมื่อตัดไปใช้แล้วก็ปลูกทดแทนเพื่อหมุนเวียนทันที...”

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๐
ณ โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแม่ริน จังหวัดเชียงใหม่

๒) การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม

“...ปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้น และแผ่ขยายกว้าง ออกไปทั้งสองข้างร่องน้ำอันจะทำให้ดินไม่ถล่มลงมาขึ้น และจะมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่า”

๒.๕ การปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง

การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยพระปรีชาญาณอย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์ แก่ปวงชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและทั่วถึงกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำการปลูกป่าในเชิงผสมผสานทั้ง ด้านเกษตร วนศาสตร์และเศรษฐกิจสังคมไว้เป็นมรรควิธี โดยปลูกป่าแบบเบ็ดเสร็จนั้นไว้ด้วยลักษณะทั่วไป ของป่า ๓ อย่างพระราชดำริปลูกป่า ๓ อย่างนั้น มีพระราชดำรัส ความว่า

“...ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืน อย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้างๆ ใหญ่ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ในคำวิเคราะห์ของ กรมป่าไม้รู้สึกจะไม่ใช่ป่าไม้ เป็น สวนหรือจะเป็นสวนมากกว่าป่าไม้แต่ในความหมายของการช่วยเหลือเพื่อ ต้นน้ำ ลำธารนั้นป่าไม้นี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้พุ่มก็ตามนั้นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่า คือเป็นต้นไม้และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับให้ผลที่มาเป็นประโยชน์ แก่ประชาชนได้...” และได้มีพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า

“...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่างแต่มี ประโยชน์ ๔ อย่าง คือไม้ใช้สอยไม้ กินได้ ไม้เศรษฐกิจโดยปลูกทรงรับการชลประทานปลูกรับซับน้ำ และ ปลูกอุดช่วงไหล่ ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างที่ว่า ๔ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...”

พระราชดำริเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ดำเนินการในหลายส่วนราชการทั้งกรมป่าไม้และศูนย์ศึกษา การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราช ดำริทุกแห่งคือการป่าไม้ใช้สอยโดยดำเนินการปลูกพันธุ์ไม้โตเร็ว สำหรับตัดกิ่งมาทำฟืนเผาถ่าน ตลอดจนไม้สำหรับใช้ในการก่อสร้างและหัตถกรรมส่วนใหญ่ได้มีการ ปลูกพันธุ์ไม้โต เร็วเป็นสวนป่า เช่น ยูคาลิปตัส ขี้เหล็ก ประดู่ แด กระถินยักษ์ และสะเดา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือการปลูกป่า ๓ อย่างประกอบด้วย

๑) ป่าไม้เพื่อการใช้สอยเนื้อไม้

๒) ป่าเพื่อเป็นเชื้อเพลิง

๓) ป่าไม้ผลยืนต้น /พืชอาหาร

และประโยชน์ ๔ อย่าง คือ เนื้อไม้ ไม้ฟืน ผลไม้ และประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ

๒.๖ วิธีการปลูกป่าเพื่อทดแทนหมุนเวียน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติม เกี่ยวกับการปลูกป่าเพื่อใช้ทำฟืนว่า “...การปลูกป่าสำหรับใช้เป็นฟืนซึ่งราษฎรจำเป็นต้องใช้เป็นประจำ ในการนี้จำเป็นต้องใช้เป็นประจำ ในการนี้จะต้องคำนวณเนื้อที่ที่จะใช้ปลูก เปรียบเทียบกับจำนวนของราษฎรตลอดจนการปลูกและตัดต้นไม้ไปใช้จะต้องใช้ระบบ หมุนเวียนและมีการปลูกทดแทนอันจะทำให้มีไม้ฟืนสำหรับใช้ตลอดเวลา...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำแนะนำให้มีการปลูกป่าทดแทนตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาวะแวดล้อมของพื้นที่ที่เหมาะสมกล่าวคือ

๑. ปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม “...การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่เสื่อมโทรมหรือพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุกแผ้วถางจนเป็นภูเขาหัวโล้นแล้วจำเป็นต้องปลูกป่าทดแทนเร่งด่วนนั้นควรจะต้องปลูก ต้นไม้ชนิดโตเร็ว คลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อทำให้ความชุ่มชื้นค่อย ๆ ทรูขึ้นแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้ งอกงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าเพราะไฟจะเกิดง่ายหากป่าขาด ความชุ่มชื้นในปีต่อไปก็ให้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ถัดขึ้นไป ความชุ่มชื้นก็จะแผ่ขยายกว้างต่อไปอีก ต้นไม้จะงอกงามดีตลอดทั้งปี...”

๒. การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา “...จะต้องปลูกต้นไม้หลายๆชนิดเพื่อให้ได้ประโยชน์เนกประสงค์คือมีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้างและไม้สำหรับทำฟืนซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องใช้เป็นประจำ ซึ่งเมื่อตัดไม้ใช้แล้วก็ปลูกทดแทนหมุนเวียนทันที ...”

๓. การปลูกป่าทดแทนบริเวณต้นน้ำบนยอดเขาและเนินสูง “...ต้องมีการปลูกป่าโดยปลูกไม้ยืนต้นและปลูกไม้พุ่มซึ่งไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถตัดไปใช้ได้ แต่ต้องมีการปลูกทดแทนเป็นระยะส่วนไม้ยืนต้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้น ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการให้ฝนแบบธรรมชาติทั้งยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย...”

๔. ให้มีการปลูกป่าที่ยอดเขา เนื่องจากสภาพป่าที่เขาสองทุดโทรม ซึ่งจะมีผลกระทบต่olumน้ำตอนล่างและคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่มีเมล็ดเป็นฝัก เพื่อให้เป็นกระบวนการธรรมชาติปลูกต่อไปจนถึงต้นเขา

๕. ปลุกป่าบริเวณอ่างเก็บน้ำ หรือเหนืออ่างเก็บน้ำที่ไม่มีความชุ่มชื้นยาวนานพอ

๖. ปลุกป่าเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำและแหล่งน้ำให้มีน้ำสะอาดบริโภค

๗. ปลุกป่าให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยให้ราษฎรใน ท้องที่นั้นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูก และดูแลรักษาต้นไม้ให้เจริญเติบโต นอกจากนี้ยังเป็นการดูแลผังจิตสำนึกให้ราษฎรเห็นความสำคัญของการปลูกป่า

๘. ปลุกป่าเสริมธรรมชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ป่า

กล่าวโดยสรุปเทคนิคในการปลุกป่า ตามแนวพระราชดำริมีหลักการดังนี้

(๑) ต้องรักษาหน้าดินเอาไว้ โดยห้ามไถหน้าดินออกก่อนปลุกป่า และห้ามใช้ยาฆ่าหญ้า

(๒) ปลูกต้นไม้ที่มีชั้นหรือขนาดความสูงต่างระดับกัน ทั้งไม้ยืนต้นที่มีความสูง และไม้ชั้นล่าง หรือไม้คลุมดิน เพื่อรักษาความชุ่มชื้นไม่ให้ระเหยไปในอากาศ

(๓) ปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วเพื่อเป็นไม้เบิกนำ ปลูกพันธุ์พืชไม้ท้องถิ่นและพันธุ์ไม้ไม่ผลัดใบแทรกเข้าไปในป่า เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน

(๔) บริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง อาจใช้พืชที่มีเมล็ดนำไปปลูกไว้บนยอดเขา เพื่อให้ขยายพันธุ์เองตามธรรมชาติ

(๕) เริ่มปลูกในบริเวณใกล้แหล่งเก็บน้ำและพื้นที่ชุ่มชื้นก่อน เช่น รอบอ่างเก็บน้ำหรือฝาย หรือตามแนวร่องน้ำ แล้วค่อยขยายพื้นที่ปลูกออกไป โดยพยายามใช้ประโยชน์จากน้ำที่ไหลมาจากยอดเขา สู่พื้นที่ตอนล่างให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยการจัดทำฝายต้นน้ำ (check dam) และทำคูน้ำระบบก้างปลาเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน ทั้งยังเป็นแนวป้องกันไฟป่าเปียก (wet fire break) ซึ่งก็คือทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ โดยการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันมีที่มาจากกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงคุณค่าของน้ำเป็นยิ่งนัก

ฝายอนุรักษ์ต้นน้ำตามพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ของป่าไม้เป็นอย่างยิ่ง ทรงเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ที่ได้ผลดีคือ โดยทรงพิจารณาเห็นว่าเหตุแห่งปัญหาที่สำคัญซึ่งเป็นตัวแปรแห่งความอนุรักษ์ของป่าไม้ คือ น้ำ อันเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ พระองค์ จึงทรงแนะนำให้ใช้ฝายกั้นน้ำหรือที่เรียกว่า Check dam หรือที่เรียกกันว่า “ฝายอนุรักษ์ต้นน้ำตามพระราชดำริ” และได้ทรงพระราชทานฝายอนุรักษ์ต้นน้ำตามพระราชดำริ ๓ รูปแบบดังนี้ ฝายแบบท้องถิ่นเบื้องต้น, ฝายแบบเรียงด้วยหินค่อนข้างถาวร และฝายแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก

การสร้าง “ป่าเปียก” ตามแนวพระราชดำริ มีดังนี้

วิธีที่หนึ่ง : ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่างๆ ปลูกตามแนวคลองนี้

วิธีที่สอง : สร้างระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน

วิธีที่สาม : โดยการปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำ เพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ดินไม่กองงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าเพราะไฟป่าจะเกิดขึ้นง่ายหากขาดความชุ่มชื้น

วิธีที่สี่ : โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นหรือที่เรียกว่า Check Dam ขึ้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสองด้านกลายเป็นป่าเปียก

วิธีที่ห้า : โดยการสูบน้ำเข้าไปในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้วปล่อยน้ำลงมาที่ละน้อยให้ค่อยๆ ไหลซึมดินเพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป ภูเขาป่า ให้กลายเป็น ป่าเปียก ซึ่งสามารถป้องกันไฟป่าได้อีกด้วย

วิธีที่หก : ปลูกต้นกล้วยในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของป่า ประมาณ ๒ เมตร หากเกิดไฟไหม้ป่าก็จะปะต้นกล้วยซึ่งอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชอื่นทำให้ลดการสูญเสียน้ำลงไปได้มาก

แนวพระราชดำริป่าเปียก จึงนับเป็นทฤษฎีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ โดยใช้ความชุ่มชื้นเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้ป่าเขียวสดอยู่ตลอดเวลา ไฟป่าจึงเกิดได้ยาก การพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่ป่าไม้ที่สามารถทำได้ง่ายและได้ผลดียิ่ง

พระราชดำริการพัฒนาและฟื้นฟูป่าพรุ

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าพรุรวมทั้งสิ้น ๔,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ ป่าพรุที่มีขนาดใหญ่ที่สุดอยู่ที่จังหวัดนราธิวาส ปัจจุบันพื้นที่ป่าพรุส่วนใหญ่ถูกบุกเบิกเพื่อนำมาใช้ในการเกษตรอย่างขาดการควบคุม หากยังใช้ประโยชน์โดยปราศจากการจัดการที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมของพื้นที่พรุก็ยิ่งจะมีแนวโน้มสูงขึ้นในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมโทรมได้ง่าย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานพระราชดำริให้ ส่วนราชการต่างๆ ร่วมกันศึกษาพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังเนื่องจากพรุ ซึ่งในระยะแรกของการเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปยังพระตำหนักทักษิณราชธานีเวศน์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่าในหน้ามรสุม ราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากมีน้ำไหลป่าลงมาท่วมพรุเข้าไร่นาเสียหาย จึงมีพระราชดำริเพื่อความร่วมมือกันระบายน้ำจากพรุธรรมชาติทั้งหลายนี้ ให้เกษตรกรได้รับประโยชน์สูงสุด

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้กำหนดเขตการใช้พื้นที่ดินบริเวณพื้นที่พรุในจังหวัดนราธิวาส เพื่อสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ออกเป็น ๓ เขต คือ (๑)เขตป่าสงวน (๒)เขตอนุรักษ์ (๓)เขตพัฒนา

๓. การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน

หลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ พื้นที่ป่าไม้ในประเทศ ถูกราษฎร บุกรุกและครอบครอง โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประมาณ ๑ ล้านครอบครัว มีการเรียกร้องขอลิขสิทธิ์ ในการครอบครองพื้นที่ป่าไม้ที่ได้บุกรุกครอบครองไว้เป็นปัญหาที่ทวีขึ้นทุก ขณะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้ โดยพยายามเปลี่ยนราษฎรจากสภาพผู้บุกรุกทำลายป่าให้กลายมาเป็นผู้อนุรักษ์ทรัพยากรป่า ด้วยทรงตระหนักถึงการพึ่งพาของคนและป่า ดังนั้นในการที่คนจะอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน ทรงมีแนวพระราชดำริ ดังนี้

๓.๑ จัดจำแนกความเหมาะสมการใช้ที่ดินตามลักษณะโครงสร้างของดิน การพัฒนาชุมชนต้องคำนึงถึงการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสมแก่ราษฎร ซึ่ง ประกอบด้วย พื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่ทำกินหรือพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่อนุรักษ์

๓.๒ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยให้ราษฎรปลูกพืชเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้

๓.๓ ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่า และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง นอกจากการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎรเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังมีพระราชประสงค์ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่า ได้ทรงเสนอแนะให้ตั้ง “ป่าไม้หมู่บ้าน” ขึ้นมา เพื่อให้ราษฎรเพาะต้นกล้าให้แก่ราชการเป็นการเอื้อประโยชน์ ต่อกัน

๓.๔ ส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้ราษฎรมีความรู้ พระราชกรณียกิจในการ เสด็จฯ เยี่ยมเยือนราษฎรแต่ละครั้งจะพระราชทานเครื่องเขียนแบบเรียน อุปกรณ์การศึกษา รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ แก่ครูผู้ทำงานในถิ่นทุรกันดาร บางพื้นที่ที่ทรงพบว่าไม่มีโรงเรียน เด็กๆ ไปเรียนลำบาก เพราะอยู่บนป่าเขาห่างไกลเกินไป ก็จะมีพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงเรียน เมื่อชาวบ้านมีการศึกษา มีความรู้ ก็ย่อมเกิดความเข้าใจ เกิดสำนึกทางสังคม และสำนึกในทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นผลต่อเนื่องตามมา

๓.๕ เสริมสร้างคุณธรรมและจิตสำนึก งานด้านอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธารจะประสบผลดี มีความต่อเนื่อง และรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจิตสำนึกของชาวบ้านเป็นสำคัญ เพราะแม้จะมีการ ปลูกป่า ปลูกต้นไม้ มากมายเพียงไร หากงบประมาณลักเท่าใด มีวิทยาการมีระบบทันสมัย เพียงไร หากชาวบ้านในพื้นที่ไม่ร่วมมือ ไม่เห็นด้วย งานในพื้นที่นั้นก็ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จ

แนวพระราชดำริที่เน้นการสร้างเสริมคุณธรรมและจิตสำนึก จึงเป็นปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้ต้นน้ำลำธารของเมืองไทยวันนี้ ยังมีอยู่และมั่นใจได้ว่าจะอยู่อีกนานเท่าอนัน การสร้างจิตสำนึกแก่ราษฎรตามแนวพระราชดำรินั้น ไม่ใช่ใช้แค่การพูด การสอน เท่านั้น แต่ถือว่าเป็นการกระทำที่เกิดประโยชน์ ซึ่งชาวบ้านเห็นได้ สัมผัสได้ และรับประโยชน์ได้จริงจากความอุดมสมบูรณ์ของป่า ดิน และน้ำ นั่นจะเป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกที่สำคัญอย่างยิ่ง

พระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับปัญหาอุทกภัย

ดินถล่ม และการพัฒนาฟื้นฟูด้านป่าไม้

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๔๙ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณ ห้องประชุมสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้น ๑๔ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นำคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (กยอ.) และคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบบังคมทูลรายงานเรื่องการวางระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การวางแผนเพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ

จากเหตุอุทกภัยที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างรุนแรงและกว้างขวาง ประกอบกับสภาพภูมิอากาศโลก เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศอย่างเป็นระบบ รัฐบาลจึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.๒๕๕๔ และแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขึ้นมาดำเนินการ

ขณะเดียวกัน จากวิกฤตภัยธรรมชาตินี้ รัฐบาลต้องการสร้างความเชื่อมั่น ฟื้นฟูความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นคงมั่นคงแก่ประเทศ ให้กลับฟื้นคืนมาในระยะยาวอย่างยั่งยืน จึงเห็นสมควรกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ ด้วยการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ.๒๕๕๔ และแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ ขึ้นมาดำเนินการเช่นเดียวกัน

โอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในการแก้ไขปัญหาที่วุ่นวายนั้นต้องหาวิธีระบายน้ำ ให้น้ำไหลได้อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังมีเรื่องดินและเรื่องป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าให้ได้ด้วยการเพิ่มบทลงโทษ ขณะเดียวกัน ต้องเร่งปลูกต้นไม้ขึ้นมาทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลาย โดยปลูกทั้งไม้เนื้อแข็งและไม้เนื้ออ่อนผสมกัน เพราะไม้เนื้ออ่อนโตเร็ว แต่รากไม้ยึดดินเท่ากับไม้เนื้อแข็งที่โตช้ากว่า แต่หยั่งรากลึก ช่วยป้องกันดินถล่มได้ ดังพระราชดำรัส ความว่า

“...ก็ยากที่จะพูด แต่ว่าข้อสำคัญเป็นการไหลของน้ำ หากให้สามารถ ให้น้ำมันไหลสม่ำเสมอ อย่างที่เห็นมา ในปีที่ผ่านมา น้ำลงมาพรวดพราด แล้วก็ไม่ลง ไม่ยอมลงที่มีปัญหาสำคัญก็เรื่องของป่าไม้ เรื่องต้นไม้ ตลอดตั้งแต่ภาคเหนือ มาถึงภาคกลาง แล้วในภาคใต้ก็มีปัญหาเป็นแห่งๆ ที่แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยและในต่างประเทศเห็นว่า เพราะว่าป่าไม้ถูกทำลาย

ป่าไม้มีหลายชนิด โดยเฉพาะ ๒ ชนิด ป่าไม้ที่ขึ้นเร็ว โตเร็ว และทำลายเร็ว และมีต้นไม้ที่ขึ้นช้า และถูกทำลาย ก็เลยทำให้ไม่สามารถที่จะแก้ไขต้นไม้ที่โตเร็ว ทำลายเร็ว ก็ทำให้มีดินถล่มทุกแห่ง จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ทางภาคเหนือก็มีมาก แต่ก่อนนี้ไม่มี ก่อนนี้มีแต่ภาคใต้ ที่มี เพราะว่า มีต้นไม้ที่โตเร็ว ก็ทำลายเร็ว ความเร็ว และก็มีอันตรายมาก มาเดี๋ยวนี้ไปถึงภาคเหนือเกือบทุกแห่ง มีการทำลาย ทลายของดินของภูเขา อันนี้ก็อันตรายมาก และแก้ไขยาก ก็ต้องหาวิธีที่จะแก้ไขเรื่องป่าไม้เป็นสำคัญ

ที่ลำบาก เพราะว่า ความโลภของคน ต้นไม้ที่ชอบ ที่ถูกทำลายคือต้นไม้ที่มีคุณภาพ ต้นไม้แข็ง ก็หมายความว่าต้นไม้ที่ถูกทำลายแล้วขึ้นช้า แล้วจะทำอย่างไร เพราะว่าความโลภของคน โดยเฉพาะเรา ตำหนิข้าราชการที่โลภและก็อยากได้เงินแต่อันนี้ลำบาก ต้นไม้ที่ช่วยในเรื่องของน้ำท่วมนี้ ก็จะต้องขึ้นช้า ปลูดยาก แต่หลักการที่จะต้องทำก็คือ จะต้องปลูกต้นไม้ขึ้นเร็วผสมกับต้นไม้ที่ขึ้นช้า และก็ช่วยในการป้องกันน้ำท่วม ก็ต้องปลูกต้นไม้ที่เรียกว่า หางหมู และขึ้นช้า แต่ว่าเมื่อขึ้นช้าก็ป้องกันยากที่จะไม่ถูกทำลาย พอถูกทำลาย ปลูกแทนมันยาก และก็ต้นไม้ที่ไม้แข็งยอมขึ้นช้า อันนี้จะต้องหาวิธีที่จะป้องกันไม่ให้มีการทำลาย และก็ให้มีการลงโทษหนัก เพื่อจะไม่ให้ถูกทำลาย

การปลูกก็ควรจะปลูกต้นไม้ที่ขึ้นช้า ที่เป็นไม้แข็ง ไม้รากลึก ทำให้ป้องกันการดินถล่ม อันนี้ก็เป็นปัญหายากมาก วิธีที่จะทำก็ต้องปลูกผสมพวกต้นไม้ ไม้อ่อนและขึ้นเร็วกับไม้แข็งที่ขึ้นช้า เพราะฉะนั้นจะต้องหาวิธีที่จะป้องกันการทำลาย เพราะว่า ต้นไม้ไม้แข็งเมื่อถูกทำลายแล้วก็กว่าจะแทนที่ได้ ก็กินเวลานาน อย่างที่กรุงเทพฯ ได้ปลูกต้นไม้แข็ง เช่น ไม้สัก และไม้ยาง ไม้สักก็กินเวลาหลายสิบปีกว่าจะโตและแก่รง ไม้ยางขึ้นได้เร็วกว่า

แต่อย่างไรก็กินเวลานาน ๖๐ ปี กว่าจะใช้ได้ หมายความว่า เป็นงานหนักและการปลูกต้นไม้ที่จะช่วยให้เป็นไม้ที่จะช่วยในเรื่องของเรา ปัญหาที่เราทำคือน้ำท่วม ดินถล่ม ต้องใช้เวลาเป็นแรมปีถึงจะดีขึ้นได้ วิธีทำก็หลีกเลี่ยงปัญหา ก็จะต้องปลูกต้นไม้ที่ขึ้นเร็ว หมายความว่าประมาณ ๑๐ ปี ก็โตแล้ว ใช้การได้ แล้วก็ผสมกับต้นไม้ที่ต้องใช้เวลานาน กว่าที่จะใช้งานได้ ก็ใช้งานทั้งในฐานะเป็นไม้และในฐานะเป็นต้นไม้ที่จะป้องกันน้ำท่วม เป็นเวลาหลายสิบปี ก็ความคิดที่จะทำก็คือปลูกต้นไม้ที่เกิด ที่ขึ้นเร็ว ที่จะใช้งานได้ ขยายได้ ได้รายได้ ส่วนหนึ่ง แล้วก็ไม้แข็ง ไม้ที่มีคุณภาพ ไม้ที่แพง ไม้ที่คนชอบไปตัดแล้วไปขาย ก็ต้องพยายามที่จะทำป่าที่ปลูกต้นไม้หลายชนิด...”

“...พระราชดำริ หมายความว่า ตามความคิดของพระราชฯ แล้วคนอื่นก็ไปทำ...”

พระราชดำริ@พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ ณ ศาลาดุสิตาลัย

ฝนหลวง

“...คนที่ทำฝนหลวงไม่ได้ ไม่ใช้เวลาฝนแล้งจะบันทึกอย่างปฏิหาริย์ให้ฝนเพียงพอ
ต่อการเพาะปลูกได้ หรือจะแทนการชลประทานที่พูดเปรียบยั่วแหย่กันไม่ได้ แต่เป็นทางหนึ่ง
ที่หวังสำหรับในฤดูกาลที่ควรจะฝน และฝนเทียมจะช่วยให้ประกอบพืชผลไม่ให้สิ้นไปพอได้...”

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗

การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ, ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

“...การที่จะมีต้นน้ำสำหรับใช้การตามนั้นสำคัญอยู่ที่การรักษาน้ำและปลูกป่าบริเวณต้นน้ำ ซึ่งเป็นเขตเขาและเนินสูงชัน ต้องมีการปลูกป่าโดยไม่ยั้งต้น
และปลูกไม้พื้นเมืองซึ่งมีรากชอนไชดินได้ดี แต่ต้องมีการปลูกทดแทนเป็นระยะ ส่วนไม้ยืนต้นนั้นจะช่วยให้การกักเก็บน้ำในดินเป็นชั้นตอนหนึ่งของระบบ
การให้ฝนตกแบบธรรมชาติ ทั้งยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกหนักด้วย ซึ่งถ้ารักษาสภาพป่าไว้ได้แล้วก็ต้องไม่ไปใช้ใช้การตาม...”

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐

ฝายต้นน้ำ

“...ให้พิจารณาดำเนินการสร้างฝายราคาประหยัด โดยใช้วัสดุราคาถูกและหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น แบบหินทิ้งคลุมด้วยตาข่าย ปิดกั้นร่องน้ำกับลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ
เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินบางส่วน โดยน้ำที่เก็บกักไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บกักไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไปสองข้าง ตอนนี้จะสามารถปลูก
พันธุ์ไม้ท้องถิ่น พันธุ์ไม้โตเร็ว และพันธุ์ไม้ที่ไม่ทิ้งใบ เพื่อเพิ่มพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้มีความเขียวชอุ่มขึ้นเป็นลำดับ...”

บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยป่าไร่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

หญ้าแฝก

“...การปลูกหญ้าแฝกเป็นต้นน้ำได้เป็นแนวซีกกันน้ำ จะช่วยประจักษ์น้ำที่ไหลบ่าลงจากภูเขา ทำหน้าที่ดักดินและตะกอนไม่ให้ไหลลงสู่ลำธาร ซึ่งนอกจากจะเป็นการพอกพูนหน้าดิน
ซึ่งเป็นวัสดุที่เป็นปุ๋ยแล้ว ยังสกัดกั้นมิให้ตะกอนดินไหลลงสู่ลำธารและไหลลงสู่ทะเลในบริเวณน้ำหรือลำธารน้ำที่ต้นน้ำเดิมไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำได้ด้วย อันผลให้ระบายน้ำได้จน
ทำให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ย่อยลงมาได้บ้าง แต่ทั้งนี้จะต้องอนุรักษ์หญ้าแฝกไว้ให้ดี เพราะหญ้าแฝกเป็นแหล่งผลิตอินทรีย์วัตถุที่จำเป็นในการฟื้นฟูสภาพดินที่เสื่อมโทรมให้ใช้ประโยชน์
ในการเพาะปลูกได้ จึงเป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้ที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาสภาพป่าบนภูเขาให้คืนสู่สภาพสมบูรณ์โดยเร็ว...”

ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๑

การบำบัดน้ำเสีย

“...โครงการที่จะทำน้ำเสียออก คือว่าถ้าจะเอาสิ่งที่เป็นพิษออก พวกโลหะหนักต่างๆ เอาออก ซึ่งวิธีทำ คือจากนั้นมันพอก ใส่น้ำจาก บางทีก็ใส่ของใส่อากาศ
แล้วก็มาปล่อยให้เป็นประโยชน์ในน้ำเสียอื่นๆ แล้วก็เปลี่ยนสภาพของน้ำเสียเป็นน้ำที่สะอาด ส่วนหนึ่งเป็นน้ำสำหรับปลูกพืช ปลูกต้นไม้ ปลูกอะไรต่างๆ
ที่จริงแล้ว หลักการมันง่ายมากถ้าให้ทำ ๕,๐๐๐ ไร่ จะทำให้ดู แต่ปัญหายุ่งยากนี้ จะเรียกว่าเป็นปัญหาเทคนิคหรือเปล่า ที่ขาดที่ ๕,๐๐๐ ไร่...”

๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๒

แก้มลิง

“...เราทำได้เมื่ออายุ ๕ ขวบ มีลิง แล้วยังไปให้ ลิงก็เคี้ยว เคี้ยว เคี้ยว แล้วในแก้มลิง คดลง โครงการแก้มลิง นี่ก็เกิดเมื่ออายุ...”

“...จะต้องทำ แก้มลิง เพื่อที่จะเอาน้ำไปเก็บเวลาน้ำทะเลขึ้นไม่สามารถที่จะระบายออก เมื่อไม่สามารถระบายออกทะเลขึ้นแล้ว คัดน้ำไปตามแม่น้ำลงไป
เก็บลงอยุธยา ทำให้น้ำลดไปได้ แล้วเวลาน้ำทะเลลง น้ำก็ไหลขึ้นมา น้ำก็ไหลลงก็จะกลับเข้าไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ก็ท่วมต่อไป...”

๕ ธันวาคม ๒๕๓๗

อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก

“...ควรสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กตามลำห้วย เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง อีกทั้งให้ไม้ค้ำยๆ
ให้ลงซึมลงดิน เป็นการกักเก็บน้ำในพื้นดินให้สูงขึ้นด้วย...”

ตำบลแคว้น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๑๙ มกราคม ๒๕๒๒

เขื่อน

“...แต่ปัญหาคือว่าเราจะใช้มันอย่างไร ให้มากกว่าทำอย่างนี้จะมีประโยชน์ก็คงหมดเหมือนกัน หรือไม่มีประโยชน์ก็ได้
ปล่อยให้มันมีเสียปล่อยให้มันมีเสียประโยชน์ ก็จะไม่เหลือประโยชน์ หรือเสียหรือไม่เสียเสีย หมายความว่าน้ำค้ำยๆ
ที่พอจะใช้ได้ จะเห็นว่าจะต้องพยายามที่จะคิดให้ดีกว่าเราใช้มันให้เสีย...”

๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๒

ป้ายชายเลน

“...ให้ดูแลรักษาชายเลนของป้ายชายเลนให้ดีที่สุด เนื่องจากมีประโยชน์หลายประการ อาทิ ช่วยกรองน้ำเสียที่จะไหลลงสู่ทะเล
เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ และเป็นแนวป้องกันพายุจากทะเลที่พัดเข้าสู่มอง นอกจากนั้น ชาวบ้านยังได้ใช้ไม้โกงกาง
ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณป้ายชายเลน ทำฟืนได้อีกด้วย...”

อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๙ สิงหาคม ๒๕๓๗

๑๑๗ ปี กรมป่าไม้

พระราชดำริกับงานด้านป่าไม้

๑๓

บทที่ ๒

หลักการทรงงาน

ในการทรงงานแต่ละเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาข้อมูลต่างๆ เป็นขั้น เป็นตอน อย่างละเอียดก่อนทุกครั้งในการจัดวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่ง ก่อนจะมีพระราชดำรินั้น ขั้นตอนต่างๆ พอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาข้อมูล
๒. การหาข้อมูลในพื้นที่
๓. การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ
๔. การดำเนินงานตามโครงการ
๕. การติดตามผลงาน

และจากประสบการณ์ในการทรงงานที่ผ่านมา ได้ทรงรวบรวมหลักการแนวคิดนำมาถ่ายทอดให้ผู้สนใจได้ปฏิบัติตามแบ่งเป็นหลักการต่างๆ ดังนี้

ระเบิดจากข้างใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงมีพระราชดำรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั้น หมายความว่าต้องมุ่งพัฒนา คนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญ จากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัวจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้

แก้ปัญหาจากจุดเล็ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ(Macro) นี่เขาจะทำแบบรู้ทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่เราบอกบ้านนี้มีมันฝรั่งนั้น มันฝรั่งนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม ...เอาตกลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลยเราจะไปอยู่ที่ไหนไม่มีที่อยู่ ...วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานพระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น ก่อนใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มสร้างความสะดวกสบายเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้ การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดเพราะผู้ที่มิอาจชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมไม่สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไป โดยแน่นอนส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

องค์รวม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่างๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกันในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงดังเช่นกรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทยอันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวมตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ ๑๐ - ๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาดรวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้นคือแนวทางการดำเนินงานทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓

ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานพระราชดำริเพื่อดำเนินงานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆ แผนที่สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และสอบถามจากราษฎรในพื้นที่เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องเพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์สังคม

การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งสาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงานโครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชนด้วย ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นแม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

“...การไปช่วยเหลือประชาชนนั้น ต้องรู้จักประชาชน ต้องรู้ว่าประชาชนต้องการอะไร ต้องอาศัยความรู้ในการช่วยเหลือ...”

สำหรับวิธีการมีส่วนร่วมพระองค์ทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมาโดยหากจะทำโครงการใดจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดกับประชาชนทุกฝ่าย รวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้วหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อมจึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้นๆ ต่อไป

ประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจและการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่าใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อะไรอยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็นเพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียวเป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...”

ประหยัด เรียบง่าย ทำให้ง่าย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประหยัดมากแม้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ ดังที่ประชาชนชาวไทยเคยเห็นว่าหลอดยาสีพระทนต์นั้น ทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร ฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานานหรือแม้แต่ฉลองพระบาทหากชำรุดก็จะส่งซ่อมและใช้อย่างคุ้มค่าซึ่งในเรื่องของความประหยัดนี้ กองงานในพระองค์เล่าว่า

“...ปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ ๑๒ แท่ง เดือนละแท่ง ใช้จนกระทั่งกุด ใครอย่าไปทิ้งของท่านนะ จะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่าง เป็นต้นแบบทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะให้อย่างระมัดระวังจะสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...”

นอกจากนี้ในการพัฒนาช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักการดำเนินงานด้วยความเรียบง่ายหรือทำให้ง่ายราษฎรสามารถทำได้เอง สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือให้เทคโนโลยีที่ยู่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติจะได้ประหยัดงบประมาณ...”

ขาดทุนคือกำไร

“ขาดทุน คือ กำไร (Our loss is our gain) การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้าและการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้”

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถจะสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทยที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า “ประเทศต่างๆ ในโลกในระยะ ๓ ปีมานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือไม่ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ ๑๐ วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอะไร จึงได้แนะนำว่า ให้ปกครองแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญคติ มีเมตตากัน ก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้ว่าจะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอะล่วยกัน ในที่สุดก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่าขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดที่เราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อมตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ก็ต้องลงทุนต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่น ล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาลแต่ไม่เข้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดีกินดีขึ้น ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไปเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้ รัก สามัคคี รู้เสียสละ คือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้”

ความเพียร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มดำเนินงานโครงการต่างๆ ในระยะแรกที่ไม่ได้มีความพร้อมในการดำเนินงานมากนักและทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย ทรงอดทนและมุ่งมั่นดำเนินงานนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ซึ่งพระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ถ้อยคำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไปเพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารปูปลาและไม่ได้พบกับทิวเขาที่สวยงามให้ชม

เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลางเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มี

สำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ไม่มีตำรา

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม คือ “ไม่ติดตำรา”

ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติ และต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติหรือแม้กระทั่ง “การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พื้้น นอกจากได้ประโยชน์ตามประเภทของการปลูกแล้วยังช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย พระองค์จึงทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกันทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน

ปลูกป่าในใจคน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ครอบคลุม ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การให้

“การให้” เป็นหลักการทรงงานอย่างหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยพระองค์ทรงใช้ “หลักสงฆทาน” ซึ่งมีความหมายลึกซึ้ง คือ “ให้เพื่อให้” เป็นการให้โดยไม่เลือก ให้เพื่อให้จริงๆ ไม่ได้ให้เพื่อคิดหวังผลตอบแทนว่าเมื่อให้แล้วจะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยรับสั่งว่า

“...รู้ไหมว่าทฤษฎีโศมิโนทำไมหยุดที่เมืองไทย ทำไมจึงไม่เป็นไปตามทฤษฎีที่อเมริกันทำนายไว้ หลังจากเวียดนาม เขมร ลาวแตก รู้ไหมว่าทำไมหยุดที่นี่เพราะสังคมเรานั้นเป็นสังคมที่ให้อภัยกันอยู่...”

ความรู้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยรับสั่งครั้งหนึ่งว่า

“...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

รู้ รัก สามัคคี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีคุณค่าและมีความหมายลึกซึ้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้นจะต้องรู้เสียก่อนรู้ถึงปัจจัยทั้งหมดรู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้วจะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ คือ การสร้างฉันทะ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัติควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องร่วมมือร่วมใจกัน
เป็นองค์การเป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุกลงไปได้ด้วยดี

นอกจากนี้ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่อง “ความสามัคคี” ความตอนหนึ่งว่า

“...บ้านเมืองจะมีความมั่นคงและปึกติสุขอยู่ได้ ก็ด้วยนานาสถาบันอันเป็นหลักของประเทศ
และคนไทยทุกหมู่เหล่า มีความสมัครสมานปรองดองกันดีและรู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้ประสานส่งเสริมกัน
ความพร้อมเพรียงของทุกฝ่ายทุกคนที่มีความสำนึกแน่วแน่ในหน้าที่ความรับผิดชอบ และตั้งใจปฏิบัติตน
ปฏิบัติงานให้ดีให้สอดคล้องกันนี้ ความสามัคคีในชาติถ้าทุกคนตั้งใจ ชาติจะได้ตั้งตน ตั้งใจให้อยู่ในความ
สามัคคีดังกล่าวประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้น พร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวมประเทศชาติของเรา
ก็จะสามารถรักษาความปึกติมั่นคงพร้อมทั้งพัฒนาให้รุดหน้าไปได้...”

บทที่ ๓

ต้นไม้ทรงปลูก

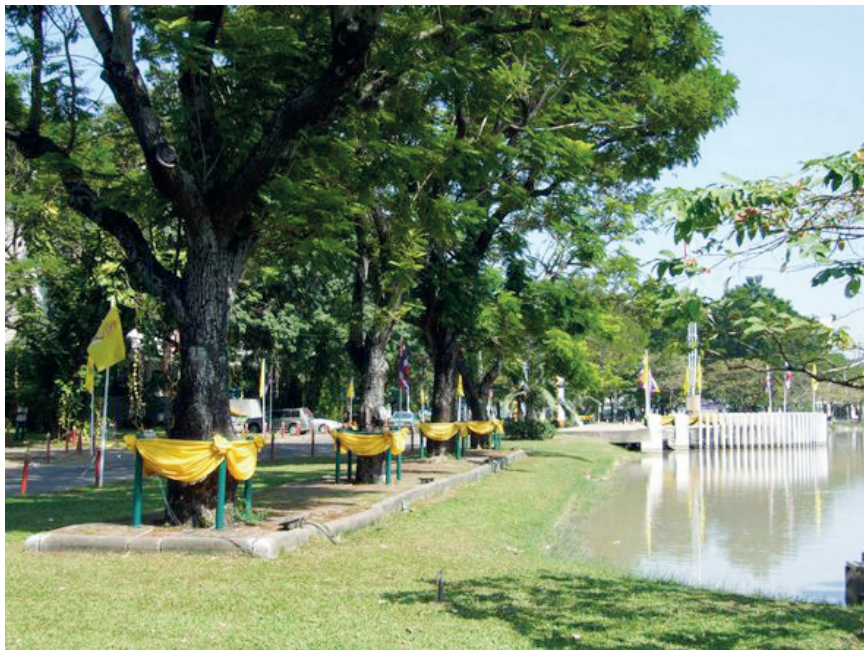
ป่าไม้สาธิต... พระราชดำริเริ่มแรกส่วนพระองค์

ในระยะต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นประจำแทบทุกปี โดยในระยะแรกจะเสด็จฯ ด้วยรถไฟพระที่นั่ง ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมดีขึ้น จึงเสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่ง ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๔ ขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี เมื่อรถยนต์พระที่นั่งผ่านอำเภอยางมาตย์ จังหวัดเพชรบุรีนั้น มีต้นยางนาขนาดใหญ่ ปลูกเรียงรายทั้งสองข้างทาง จึงได้มีพระราชดำริที่จะสงวนบริเวณป่ายางมานี้ไว้ให้เป็นสวนสาธารณะ แต่ในระยะนั้นไม่อาจดำเนินการได้เนื่องจากต้องจ่ายเงินค่าทดแทนในอัตราที่สูง เพราะมีราษฎรมาทำไร่ทำสวนในบริเวณนั้นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มทดลองปลูกต้นยางนาด้วยพระองค์เอง โดยทรงเพาะเมล็ดยางนาในกระถางบนพระตำหนักเปี่ยมสุข พระราชวังไกลกังวล และได้ทรงปลูกต้นยางนานั้นในแปลงป่าไม้ทดลองในบริเวณแปลงทดลองปลูกต้นยางนาพร้อมข้าราชการบริพาร เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ จำนวน ๑,๒๕๐ ต้น ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพันธุ์ไม้ต่างๆ ทั่วประเทศมาปลูกในบริเวณที่ประทับสวนจิตรลดาในลักษณะป่าไม้สาธิต นอกจากนี้ยังได้สร้างพระตำหนักเรือนต้น ในบริเวณป่าไม้สาธิตนั้นเพื่อทรงศึกษาธรรมชาติวิทยาของ ป่าไม้ด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิดและลึกซึ้งในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ นอกจากสวนป่าสาธิตที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังทรงมีการปลูกต้นไม้ในสถานที่และวโรกาสต่างๆ ซึ่งได้ทำการรวบรวมข้อมูลไว้ ณ ปัจจุบันโดยกรมป่าไม้ได้ดังต่อไปนี้

ต้นไม้ทรงปลูกในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ต้นนนทรีทรงปลูก

(*Peltophorum pterocarpum* (D.C.) Back. ex Heyne)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นนนทรี จำนวน ๙ ต้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖
ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ต้นประดู่ป่าทรงปลูก

(*Pterocarpus macrocarpus* Kurz)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นประดู่ป่า เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓

ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ต้นนนทรีทรงปลูก

(*Peltophorum pterocarpum* (D.C.) Back. ex Heyne)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นนนทรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓

ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้นประดู่ป่าทรงปลูก

(*Pterocarpus macrocarpus* Kurz)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นประดู่ป่า เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕

ณ บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยเปือาะ ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ต้นราชพฤกษ์ทรงปลูก

(*Cassia fistula* L.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี ตำบลสามพระยา อำเภอสระใคร จังหวัดเพชรบุรี

ต้นมะม่วงทรงปลูก

(*Mangifera indica* L.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นมะม่วง เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๓/

ณ โครงการ พัฒนาป่าไม้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หมู่ที่ ๔ ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ต้นไม้ทรงปลูกในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ต้นมะค่าโมงทรงปลูก

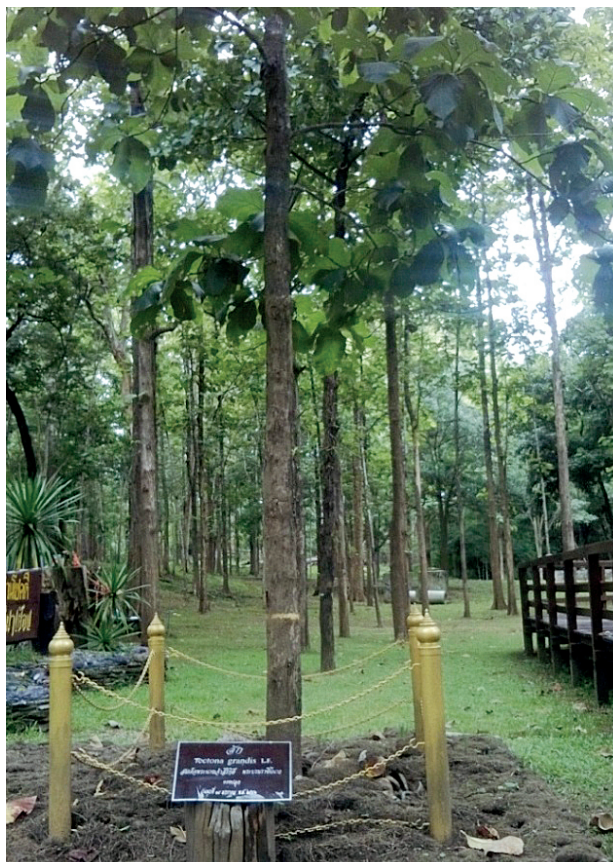
(*Afzelia xylocarpa* Kurz.)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นมะค่าโมง เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓/
ณ บริเวณวัดบ้านกองวะ หมู่ที่ ๓ ตำบลโป่งทุ่ง อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

ต้นสักทรงปลูก

(*Tectona grandis* Linn.)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นสัก เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑

ณ สวนอุทยานต้นสักใหญ่ บ้านห้วยแมง หมู่ที่ ๓ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

๑๑๗ ปี กรมป่าไม้
พระราชดำริกับงานด้านป่าไม้

ต้นนนทรีทรงปลูก

(*Peltophorum pterocarpum* (D.C.) Back. ex Heyne)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นนนทรี เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๓/
ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้นหวายขมทรงปลูก

(*Calamus rotang* L.)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นหวายขม
เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ พื้นที่ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ
บ้านท่าโป่งแดง ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ต้นไม้ทรงปลูกในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ต้นขนุนทรงปลูก

(*Artocarpus heterophyllus* Lam.)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปลูกต้นขนุน เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

ณ โครงการ พัฒนาป่าไม้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หมู่ที่ ๔ ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ต้นไม้ทรงปลูกในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
ต้นรั้งทรงปลูก
(*Shorea siamensis* Miq.)

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงปลูกต้นรั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙

ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้นไม้ทรงปลูกในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ต้นขนุนทรงปลูก

(*Artocarpus heterophyllus* Lam.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นขนุน เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗

ณ โครงการ พัฒนาป่าไม้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หมู่ที่ ๔ ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ต้นมะม่วงแก้วทรงปลูก

(*Mangifera indica* Linn.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นมะม่วงแก้ว
เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ จังหวัดมุกดาหาร

ต้นลิ้นจี่ทรงปลูก

(*Litchi chinensis* Sonn.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นลิ้นจี่ พันธุ์สังขยา
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ณ โรงเรียนบ้านห้วยเลา
หมู่ ๑ ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ต้นขนุนพันธุ์ทองสุตใจทรงปลูก
(*Artocarpus heterophyllus* Lam.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นขนุนพันธุ์ทองสุตใจ
เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ณ โรงเรียนบ้านห้วยเลา หมู่ที่ ๑ ตำบลชนแดน
อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ต้นชะเอมทรงปลูก
(*Millettia atropurpurea* Benth.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นชะเอม เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๑
ณ ศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้นเทพทวารโทรงปลูก

(*Cinnamomum porrectum* Roxb.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นเทพทวาร
เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ณ หมู่บ้านชัยพัฒนา-กาชาดไทย (บ้านทุ่งรัก)

หมู่ ๖ ตำบลแม่นางขาว อำเภอดุสิต จังหวัดพังงา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นเทพทวาร
เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ หมู่บ้านชัยพัฒนา-กาชาดไทย (บ้านทุ่งรัก)

หมู่ ๖ ตำบลแม่นางขาว อำเภอดุสิต จังหวัดพังงา

ต้นขนุนพันธุ์ทองประเสริฐทรงปลูก

(*Artocarpus heterophyllus* Lam.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นขนุนพันธุ์ทองประเสริฐ

เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ณ โรงเรียนบรรณโคธิษฐ์ บ้านวังเสา

หมู่ที่ ๒ ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ต้นจันทน์เทศทรงปลูก

(*Myristica fragrans* Mace.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นจันทน์เทศ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ณ ศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑ (เชียงใหม่)				
๑	สนฉัตร	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๕-มี.ค.-๐๑	สถานีกรมดอยสุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๒	ลิ้นจี่	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๓-ต.ค.-๑๘	วัดม่วงต๋อ ต.ขุนยวม อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
๓	มะม่วง	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๓-ก.พ.-๒๗	หมู่ที่ ๔ ต.ป่าเนียง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
๔	มะม่วงสามปี	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๖-มี.ค.-๓๕	หมู่ที่ ๑๑ (เดิมหมู่ ๑) ต.ป่าไผ่ อ.ลี้ จ.ลำพูน
๕	หว้า	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๐-มี.ค.-๓๕	โครงการพัฒนาสวนสาธารณะ จ.แม่ฮ่องสอน
๖	แมคคาเดเมีย	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๓-มี.ค.-๓๕	หมู่ที่ ๗ ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่
๗	ลิ้นจี่	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๓-ต.ค.-๑๘	วัดม่วงต๋อ ต.ขุนยวม อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
๘	สักทอง	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๕-ก.พ.-๓๕	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ บ้านห้วยไม้หก จ.เชียงใหม่
๙	มะม่วงสามปี	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๖-มี.ค.-๓๕	หมู่ที่ ๑๑ (เดิมหมู่ ๑) ต.ป่าไผ่ อ.ลี้ จ.ลำพูน
๑๐	แมคคาเดเมีย	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๓-มี.ค.-๓๕	หมู่ที่ ๗ ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่
๑๑	สักทอง	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๐-ม.ค.-๓๖	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ บ้านห้วยไม้หก จ.เชียงใหม่
๑๒	จันทระพะอ	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๙-มี.ค.-๓๙	โครงการพัฒนาสวนสาธารณะ จ.แม่ฮ่องสอน
๑๓	นางพญาเสือโคร่ง	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๕-ก.พ.-๔๐	อ.ปางอุ๋ง จ.แม่ฮ่องสอน
๑๔	สัก	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	-	บ้านแม่หลวง ม.๖ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๒ (เชียงราย)				
๑	ขมุมน ๒ต้น	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๒-ก.พ.-๓๒	อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ต.กุชยาง อ.เชียงคำ จ.พะเยา
๒	สาละลังกา	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๙-ม.ค.-๓๖	วัดพระธาตุผางา บ้านสบคำ ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย
๓	สัก	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๐-มี.ค.-๓๖	วัดอนาลโยทิพยาราม ต.สันป่าม่วง อ.เมือง จ.พะเยา

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๓ (ลำปาง)				
๑	ปีบ	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๓-ม.ค.-๑๔	สวนป่าทุ่งเถรียน ต.แม่สั่น อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง
๒	สัก	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๓-ก.พ.-๒๕	อ่างเก็บน้ำห้วยเป้งะ บ้านลูนีเกด ต.ห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่
๓	ประดู่	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๓-ก.พ.-๒๕	อ่างเก็บน้ำห้วยเป้งะ บ้านลูนีเกด ต.ห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๔ (ตาก)				
๑	ประดู่	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๔-ก.พ.-๐๑	สวนรุกขชาติสิรินธร ต.พินธุโลก
๒	สัก	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๕-ม.ค.-๑๐	ศาลากลาง จ.กำแพงเพชร
๓	สนสองใบ	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	-	บริเวณอ่างแร่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช จ.ตาก
๔	สัก	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๕-ม.ค.-๑๐	ศาลากลาง จ.กำแพงเพชร
๕	มะค่าโมง	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๑๗-ก.พ.-๔๐	สวนหลวง ร.๙ จ.สุโขทัย
๖	ตะแบกใหญ่	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๒-ก.ย.-๓๗	ศาลพระเมเย์ จ.สุโขทัย
๗	อบเชย	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๑๒-ก.ย.-๓๗	อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จ.สุโขทัย
๘	สุพรรณฉิมิกา(ฝ้ายคำ)	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๒๔-ก.พ.-๕๒	มหาวิทยาลัยรามคำแหง จ.สุโขทัย
๙	ประดู่แดง	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๗-พ.ค.-๕๒	โรงเรียนอุดมสมบูรณ์ จ.สุโขทัย
๑๐	มะค่าโมง	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๗-พ.ค.-๕๒	ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย
๑๑	มะค่าโมง	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	๒๔-ก.พ.-๕๓	ที่ว่าการอำเภอกรโกลาต จ.สุโขทัย
๑๒	ขุนพันรัฐเจ้าป่ากรอบ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	-	โรงเรียนแม่ถอกม.๙ ต.วาลย์ อ.พพพระ จ.ตาก
๑๓	ขุนพันรัฐเจ้าป่ากรอบ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี	-	โรงเรียนบ้านผากระเจ็ด ต.พพพระ อ.พพพระ จ.ตาก

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพื้นที่ได้รับอนุญาตการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๑๔	มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	-	โรงเรียนร่มเกล้า ๒ ต.รวมไทย อ.พพพระ จ.ตาก
๑๕	มะม่วงพันธุ์เขียวเสวย	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	-	โรงเรียนรวมไทยพัฒนา ๓ ม.๓ ต.รวมไทย อ.พพพระ จ.ตาก
๑๖	พิบูล, แดง, เซา เวอร์ทรี	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	-	บ.ผแดงอินทรี จก. (มหาชน) ม.๔ ต.พระธาตุผาแดง อ.แม่สอด จ.ตาก
๑๗	ศรีมหาโพธิ์	ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ	๑๘-๑๑-๕๐	วัดสังฆาราม อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย
๑๘	ศรีมหาโพธิ์	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ	๒๐-๑๑-๕๑	วัดราชพฤกษ์ อ.เมือง จ.สุโขทัย
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๔ (สาขานครสวรรค์)				
๑	พิบูล	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๔-๑๑-๕๙	วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ) อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๒	โพธิ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๕-๑๑-๕๒	วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง) อ.เมือง จ.อุทัยธานี
๓	พิบูล	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๔-๑๑-๕๙	วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ) อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๔	ไทร	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๕ เมษายน ๕๕๒๒	วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง) อ.เมือง จ.อุทัยธานี
๕	จำปาสรีกิติ์	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	-	พระตำหนักเขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
๖	สารภี	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๒๖-๑๑-๕๙	วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ) อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๗	ลำดวน	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๒๖-๑๑-๕๙	วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ) อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๘	เสลา	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๖-๑๑-๕๑	ศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๙	โพธิ์	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๕-๑๑-๕๒	วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง) อ.เมือง จ.อุทัยธานี
๑๐	ไทรย้อยใบพู่	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๓-๑๑-๕๒	วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง) อ.เมือง จ.อุทัยธานี
๑๑	-	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๓๐-๑๑-๕๓	โครงการปลูกป่าห้วยลึก จ.เพชรบูรณ์
๑๒	ราชพฤกษ์ (ดุน)	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๘-๑๑-๕๓	วัดหนองกล้วย (หนองบัว) จ.นครสวรรค์

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๑๒	สาละ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๗-ส.ค.-๓๕	วัดนครสวรรค์ อ.เมือง จ. นครสวรรค์
๑๓	ชัยพฤกษ์ (คูน)	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๗-ส.ค.-๓๕	สำนักงานกาชาดจังหวัดนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๑๔	เสลา	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๗-พ.ค.-๓๙	อาคารทรงงาน ต.หนองกรด อ.เมือง จ.นครสวรรค์
๑๕	จัน	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๔-ก.ค.-๔๒	วัดจันทเสน อ.ตาสี จ.นครสวรรค์
๑๖	ต้นสุพรรณิการ์	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๘-ก.ย.-๔๔	ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอุทัยธานี ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี
๑๗	ค้อ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๓-พ.ค.-๔๕	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์พิจิตร ปังลิไฟ ต.ในเือง อ.เมือง จ.พิจิตร
๑๘	จำปี	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๙-ก.พ.-๔๙	วัดตากฟ้า อ.ตากฟ้า จ. นครสวรรค์
๑๙	เสลา	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๙-ก.พ.-๔๙	ศูนย์สภิตและให้บริการวิชาการเกษตรฯ วัดศรีอุทุมพร ต.หนองกรด อ.เมือง จ. นครสวรรค์
๒๐	บุนนาค	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๙-ก.ค.-๕๐	ศูนย์ชัยพัฒนาการเกษตรสิรินธร บ้านสะพานขาว ม.๑ ต.เนินมะกอก อ.บางมูลนาค จ.พิจิตร
๒๑	ต้นสุพรรณิการ์	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๕-ส.ค.-๕๑	บ้านล่องว่า หมู่ที่ ๙ ต.สุขฤทัย อ.ห้วยคต จ.อุทัยธานี
๒๒	ค้อ	สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	๔-มี.ค.-๓๐	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์พิจิตร ปังลิไฟ ต.ในเือง อ.เมือง จ.พิจิตร
๒๓	ค้อ	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ	๔-มี.ค.-๓๐	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์พิจิตร ปังลิไฟ ต.ในเือง อ.เมือง จ.พิจิตร
๒๔	สาละอินเดียว	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ	๑๗-พ.ค.-๕๐	วัดพระศรีเบญจดา(วัดบางเบม) อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพิธีรับผิชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๒๕	สาละ	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ และ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา	๑๓-ม.ค.-๓๔	วัดนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๕ (สระบุรี)				
๑	รัง	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๕-ก.ย.-๑๑	สวนพฤกษศาสตร์แห่งชาติ ต.พุแค อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี
๒	โพธิ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๓-มี.ค.-๒๐	วัดศรีธาตุประชากร (วัดเขาลวก) ต.หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี
๓	มะม่วง	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๔-ต.ค.-๒๔	วัดศรีธาตุประชากร (วัดเขาลวก) จ.สระบุรี
๔	ต้นจันทน์ชะมด	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๔-ต.ค.-๒๔	วัดมงคลชัยพัฒนา ต.เขาคินพัฒนา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี
๕	ราชพฤกษ์ (คูณ)	สมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สมามบรมราชกุมารี	๒๕๓๕	สวนนกชัยนาท ต.เขาท่าพระ อ.เมือง จ.ชัยนาท
๖	ต้นตาล	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ	๒๕๕๑	วัดคงคาราม ม.๓ ต.โพนางดำตก อ.สรรพยา จ.ชัยนาท
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี)				
๑	กฤษณา	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๓ ธันวาคม ๒๕๓๕	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ผานาง-ผาเง็ก จ.เลย
๒	ทองกวาว	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๙ พ.ย. ๒๕๓๔	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านก้ามเตย อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
๓	พิบูล	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๖ มีนาคม ๒๕๓๗	โครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อเกิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อ.เซียงคาน จ.เลย
๔	ประดู่ป่า	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๗ มีนาคม ๒๕๓๗	โครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อเกิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อ.วังสะพุง จ.เลย
๕	อินทนิล	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑ ธันวาคม ๒๕๓๗	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ผานาง-ผาเง็ก จ.เลย

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพิธีรับผิชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๖	ราชพฤกษ์	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๒๗/พ.ย. ๒๕๓๘	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ผานาง-ผาเกิ้ง จ.เลย
๗/	ราชพฤกษ์	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๕/พ.ย. ๒๕๓๙	โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ผานาง-ผาเกิ้ง จ.เลย
๘	ทองกวาว	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	๑๗/พ.ย. ๒๕๔๒	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกำแมด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
๙	ทองกวาว	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๑๙/พ.ย. ๒๕๓๘	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกำแมด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๕ (สระบุรี)				
๑	ทองกวาว	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๑๗/พ.ย. ๒๕๔๒	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกำแมด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
๒	มะขาม	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๓-พ.ย.-๒๕/	โรงเรียนบ้านโนนสำราญ ต.โลกกัม อ.เซกา จ.หนองคาย
๓	แก้วเจ้าจอม	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๔-ก.พ.-๓๓	วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี จ. อุดรธานี
๔	มะม่วง	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๗-พ.ย.-๓๗/	โรงเรียนบ้านโนนสำราญ ต.โลกกัม อ.เซกา จ.หนองคาย
๕	พิกุล	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๐-พ.ย.-๓๙	โรงเรียนบ้านซาง ต.บ้านซาง อ.เซกา จ.หนองคาย
๖	ตาไก่	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๐-พ.ย.-๓๙	โรงเรียน ตชด.บ้านหนองตาไก่ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย
๗/	พะยุง	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๔-ก.ย.-๔๑	ศาลากลางจังหวัดหนองบัวลำภู จ. หนองบัวลำภู
๘	ชิงชัน	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๐-ก.พ.-๔๒	โรงเรียนบ้านทุ่งทราย ต.บ้านด้อง อ.เซกา จ.หนองคาย
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (อุดรธานี)				
๑	สนสามใบ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๑-มิ.ย.-๔๒	โครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อเตรียมการก่อสร้างศูนย์รวมเด็กพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บ้านโคกแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย
๒	มะม่วงแก้ว	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๗-พ.ย.-๔๒	โรงเรียนกาโถยามา ๒ ต.โพธิ์ตาก อ.โพธิ์ตาก จ.หนองคาย

รายชื่อต้นไม้ทรงปลูกในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๓	สาละ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๙-ม.ค.-๕๕	วัดป่าภูก้อน อ.นาโยง จ.อุดรธานี
๔	ตาโก้	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๕-ต.ค.-๕๗	โรงเรียน ตชด.บ้านหนองตาโก้ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย
๕	ชมพู	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๗-มี.ค.-๕๘	โรงเรียนบ้านโนนสำราญ ต.โลกกาม อ.เซกา จ.หนองคาย
๖	ลำไยพันธุ์อิตอ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๒๖-ก.ค.-๕๐	โรงเรียน ตชด.ชุมชนเทพยูเงิน อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี
๗	ทองกวาว	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา	๑๙-ก.ค.-๕๑	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านก้ามเต อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๖ (สาขานครพนม)				
๑	ราชพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ.ศ.๒๕๐๖	วัดพระธาตุพนมรุมหวิหาร อ.ธาตุพนม จ.นครพนม
๒	ก้ามกราก	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	พ.ย.-๓๙	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านต้นสมย์ อ.ปลาปาก จ.นครพนม
๓	ก้ามกราก	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	พ.ย.-๕๑	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านหาดแพง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม
๔	ก้ามกราก	สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	พ.ย.-๕๖	นพค.๒๒ อ.นาแก จ.นครพนม
๕	ศรีมหาโพธิ์	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๒๕ กันยายน ๒๕๓๓	ศาลหลักเมืองจังหวัดนครพนม จ.นครพนม
๖	ก้ามกราก	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	พฤศจิกายน ๒๕๔๑	ศูนย์ศิลปาชีพบ้านหาดแพง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม
๗	ก้ามกราก	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	พฤศจิกายน ๒๕๔๖	นพค.๒๒ อ.นาแก จ.นครพนม
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๗ (ขอนแก่น)				
๑	สนสามใบ	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๔ มีนาคม ๒๕๐๙	เขื่อนอุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น
๒	กัลปพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐	มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ. ขอนแก่น
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๗ (สาขาอุบลราชธานี)				
๑	ราชพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ.ศ.๒๕๑๙	ศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี
๒	ราชพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ.ศ.๒๕๑๙	ศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี

รายชื่อต้นไม้มงคลปลูกในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้

ที่	ชนิด	ผู้ปลูก	วัน เดือน ปี ที่ทรงปลูก	สถานที่ปลูก
๓	ราชพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ.ศ.๒๕๑๙	ศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี
๔	ราชพฤกษ์	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ.ศ.๒๕๑๙	ศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๘ (นครราชสีมา)				
๑	ชัยพฤกษ์ (ดุน)	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๑-ม.ค.-๓๘	วัดบ้านไร่ ต.กุดพิมาน อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (ชลบุรี)				
๑	ประดู่ป่า	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๙-ส.ค.-๓๙	โครงการป่าสิริเจริญวรรษ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.นาจอมเทียน อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี
๒	จิกทะเล	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๓๑-พ.ค.-๔๙	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยว จ.ชลบุรี ต.เสม็ด อ.เมือง จ.ชลบุรี
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ (สาขาปราจีนบุรี)				
๑	ราชพฤกษ์	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	๒๕ กันยายน ๒๕๒๑	รพ.สมเด็จพระยุพราช จ.สระแก้ว
๒	ประดู่	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๓๐ พ.ย. ๒๕๔๓	ศูนย์ราชการ จ.สระแก้ว

บทที่ ๔

ความเป็นมาโครงการพระราชดำริด้านป่าไม้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน ตั้งแต่ระยะต้นแห่งการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติ โดยงานสังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่จะเป็นพระราชดำริด้านการแพทย์ที่พระราชทานความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ในระยะแรกนั้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีลักษณะการดำเนินการศึกษาค้นคว้าและทดลองเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อเตรียมพระองค์ด้านข้อมูลและความรู้ที่จะทรงนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเผยแพร่วิทยาการสู่เกษตรกร โดยเริ่มโครงการจากในเขตพื้นที่รอบๆ ที่ประทับในส่วนภูมิภาคก่อน จากนั้นจึงขยายขอบเขตออกไปสู่พื้นที่เกษตรกรรมที่กว้างขึ้น ภายใต้หลักการทำงานที่สำคัญคือโครงการฯ ต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ได้อย่างรีบด่วน และมีผลในระยะยาว โดยที่การพัฒนานั้นต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนตามความจำเป็นและประหยัด ผู้ที่ได้รับประโยชน์คือ ประชาชนสามารถ “พึ่งพา ตนเองได้” ในที่สุด ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ แหล่งน้ำ และการประกอบอาชีพ ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลจริงจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่น แล้วจึงทรงวางแผนพัฒนาและพระราชทานข้อเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำรินี้ในโครงการต่างๆ โดยพระองค์เสด็จร่วมทรงงานกับหน่วยงานของรัฐทุกฝ่าย ทั้งพลเรือน ตำรวจ ทหาร เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งแต่ละโครงการมีกำหนดเวลาในการปฏิบัติการให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาอันสั้น หากเป็นโครงการระยะยาวจะมีเวลาดำเนินงานตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป

นอกเหนือจากการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาละเอียดแล้ว งานของโครงการฯ ยังมีลักษณะของงานวิชาการอีกด้วย กล่าวคือ จะมีโครงการวิจัย ค้นคว้าและทดลองของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในทุกภูมิภาค ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่วิทยาการที่ทันสมัยให้แก่เกษตรกรในการ จัดทำโครงการต่างๆ ตามหลักวิชาการก่อน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และประโยชน์ที่คุ้มค่า จากนั้นจึงจะเสนอขออนุมัติโครงการและงบประมาณในการจัดทำ หากโครงการใดติดขัดด้านระเบียบ วิธีการ งบประมาณ เป็นผลให้เกิดความล่าช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังได้พระราชทานกองทุนส่วนพระองค์ เพื่อให้โครงการดำเนินการต่อไปได้และทันกับการแก้ไขปัญหามีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นหน่วยงานช่วยประสานงานและแผนงานต่างๆ ให้สอดคล้องกัน โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงกำกับดูแล ตลอดจนทรงติดตามผลการดำเนินการและเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังโครงการฯ ทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้าของโครงการฯ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๖ แห่ง ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอญฯ จังหวัดนราธิวาส ศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี โดยแต่ละศูนย์ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานให้ ศูนย์ฯ เป็นแหล่งทำการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาฯ จึงเปรียบเสมือนเป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” และ “ต้นแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างให้แก่พื้นที่อื่นๆ ได้นำไปให้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้

กรมป่าไม้ในฐานะเป็นหน่วยงานราชการหนึ่งที่ได้ดำเนินงานสนองงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในด้านป่าไม้ ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน ๑,๒๒๑ ป่า รวมเนื้อที่ ๑๔๔.๕ ล้านไร่ (กรมป่าไม้, ๒๕๕๓) คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๗ ของพื้นที่ประเทศ เนื่องจากในปัจจุบันป่าไม้ได้ถูกทำลายเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงตระหนักและห่วงใยเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา โดยได้จัดตั้งกลุ่มกิจการและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักแผนงานและสารสนเทศ และได้ยกฐานะเป็นส่วนโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ ในเวลาต่อมาได้จัดตั้งเป็นสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษเป็นการภายใน ตามคำสั่งกรมป่าไม้ที่ ๓๓๔๓/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ โดยมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์

ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวพระราชดำริ ดำเนินงานในลักษณะการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและชุมชนท้องถิ่น ตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกิดขึ้นได้อย่างไร

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้นได้ ๓ ทาง คือ

๑. เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ในพระตำหนัก แต่มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น มีพายุหรืออุทกภัย ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ก็จะมีพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องไปดำเนินการช่วยเหลือ หรือพระราชทานพระราชดำริ เมื่อเสด็จยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ จะพระราชทานพระราชดำริให้กับคณะผู้ตามเสด็จฯ (องคมนตรี เจ้าหน้าที่ของกรม กอง ที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. ฯลฯ) ให้ดำเนินการ

๒. การถวายฎีกา กล่าวคือ เมื่อมีการถวายฎีกา ขอพระราชทานความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนสำนักงานเลขาธิการจะประสานสำนักงาน กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูล หาข้อเท็จจริง เพื่อจัดทำรายละเอียดกราบบังคมทูลฯ เพื่อขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยหากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงาน กปร. ก็จะดำเนินการประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการต่อไป

๓. หน่วยงานราชการจัดทำโครงการ หรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วนำความกราบบังคมทูลแล้วทรงรับไว้เพื่อให้เป็นโครงการในพระราชดำริ เช่นกรมป่าไม้ร่วมสนองพระราชดำริตามโครงการอนุรักษ์แหล่งพันธุกรรมไม้สักและพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบริเวณป่าลุ่มน้ำของ-ลุ่มน้ำปาย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและกิจการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับกรมป่าไม้

พระสมเด็จเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อทรงแก้ไขความไม่สมดุลที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และเพื่อให้เกิดความอยู่ดี กินดี ของประชาชน ในปัจจุบันมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีจำนวนมากถึง ๔,๖๓๔ โครงการ/กิจกรรม (ข้อมูล กปร. ๒๕๕๒) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีโครงการเพื่อสนองงานตามแนวพระราชดำริ จำนวน ๓๑๐ โครงการ และกรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดมีโครงการเพื่อสนองงานพระราชดำริและกิจการพิเศษจำนวน ๙๒ โครงการ (ข้อมูล กรมป่าไม้ ๒๕๕๖) โดยสามารถแบ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของกรมป่าไม้ ตามลักษณะการดำเนินงานออกเป็น ๓ กิจกรรม

ประกอบด้วย

๑. อนุรักษ์ฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริและหลักวิชาการ
๒. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร
๓. บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมคุณภาพแวดล้อม. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : หจก. อรุณการพิมพ์, ม.ป.ป.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. **พฤษภศิลป์**. กรุงเทพฯ : บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๕๓.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **พระมหากษัตริย์นักพัฒนา**

เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, ๒๕๕๔.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แนวพระราชดำริ ด้านการศึกษา ๙ รัชกาล**. กรุงเทพฯ :

บริษัท เอส. ซี. พรินท์ แอนด์ แพค จำกัด, ๒๕๕๔.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. ในหลวงของเรา .

กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

แหล่งที่มา : www.rdpb.go.th (เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ)

แหล่งที่มา : www.chaipat.or.th (เว็บไซต์มูลนิธิชัยพัฒนา)

แหล่งที่มา : www.forest.go.th/orip (เว็บไซต์สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้)

แหล่งที่มา : www.amarin.co.th/royalspeech

ภาคผนวก

๑. คณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดทำฐานข้อมูลกรมป่าไม้

๑. รองอธิบดีกรมป่าไม้กำกับดูแล	ประธานกรรมการ
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	
๒. ผู้ตรวจราชการกรมป่าไม้ทุกท่าน	รองประธานคณะกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการสำนักทุกสำนัก	คณะกรรมการ
๔. นางอำนวยการพร ชลดำรงศกุล	คณะกรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดการและควบคุมป่าไม้	
สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า	
๕. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	คณะกรรมการ
๖. ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและสารสนเทศ	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗. ผู้อำนวยการศูนย์บริการประชาชนกรมป่าไม้	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะทำงานจัดทำฐานข้อมูล ด้านพระราชดำริกับงานด้านป่าไม้

๑. ผู้อำนวยการสำนักโครงการพระราชดำริ	ประธานคณะทำงาน
และกิจกรรมพิเศษ	
๒. ผู้อำนวยการส่วนประสานงาน	คณะทำงาน
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	
๓. ผู้อำนวยการส่วนวิชาการและเผยแพร่	คณะทำงาน
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	
๔. ผู้อำนวยการส่วนปฏิบัติการโครงการ	คณะทำงาน
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	

๕. ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ	คณะทำงาน
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	
๖. ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์และเผยแพร่	คณะทำงาน
สำนักบริหารกลาง	
๗. นายสิชล เสือปรังค์	คณะทำงานและเลขานุการ
นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ	
สำนักโครงการพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ	

พระราชดำริกับงานด้านป่าไม้

๑๑๓/ ป่ากรมป่าไม้

ที่ปรึกษา	นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์
	นายประยุทธ์ หล่อสุวรรณศิริ
	นายเรียงชัย ประยูรเวช
	นายรัชฎา สุริยกุล ณ อยุธยา
บรรณาธิการ	นายฐิติพันธ์ จุจันท์
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นายสุจริต ชวนรำลึก
	นายพัฒน์พงษ์ สมิตติพัฒน์
	นายสรนันท์ จำปาศรี
	นายสยาม ช่างเนียม
กองบรรณาธิการ	นายอิศรพงศ์ กุลไทย
	นายสิทธิล เสือปรางค์
	นางสาวมาลินี แก้วขาว
	นายอนุชา กันเมือง
	นายลิขิต ไหวพรม
	นายทรงวิทย์ ดีสีใส
ออกแบบปก	นายอนุชา กันเมือง
ISBN :	๙๓/๘-๖๑๖-๓๑๖-๑๑๒-๓
พิมพ์ครั้งที่	๑ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖
จำนวนพิมพ์	๑,๐๐๐ เล่ม
อำนาจการผลิต	กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	๖๑ ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กทม. ๑๐๙๐๐
http: // www.forest.go.th	